

Στα 1829, τα στρατεύματα της Ρωσίας κυρίευαν την Αδριανούπολη. Μια αντιπροσωπεία από τη Ρωμυλία παρουσιάστηκε στον Ρώσο στρατηγό. Του συστήθηκαν ως «εκπρόσωποι του βουλγαρικού λαού» και του ζήτησαν να βοηθήσει στην εθνική τους αποκατάσταση. Ήταν η πρώτη βουλγαρική παρουσία ύστερα από πολλούς αιώνες. Μια γενιά αργότερα, οι Έλληνες αποφάσισαν μίαν εκκλησιαστική μεταρρύθμιση. Ο φωτισμένος πατριάρχης Κύριλλος Ζ΄ συγκάλεσε πανχριστιανική συνέλευση των υποδούλων που ξεκίνησε στην Κωνσταντινούπολη στις 7 Οκτωβρίου του 1858 και ουσιαστικά κράτησε δυο χρόνια.

Στη συνέλευση, υπήρχαν και εκπρόσωποι από τις Ρωμυλίες, που δήλωσαν Βούλγαροι και υπέβαλαν μια σειρά από απαιτήσεις. Η ικανοποίηση των αιτημάτων θα σήμαινε έναν ντε φάκτο φυλετικό διαχωρισμό της εκκλησίας. Το πατριαρχείο πρόσφερε μια σειρά από προνόμια, ανάμεσα στα οποία και η δυνατότητα να γίνεται η λειτουργία στη σλαβική γλώσσα. Οι Βούλγαροι ζήτησαν να μετέχουν και δικοί τους μητροπολίτες στη σύνοδο από την οποία εκλεγόταν ο πατριάρχης. Ζήτησαν έξι θέσεις, τους προσφέρθηκαν δύο, μαζί με την επανίδρυση της αρχιεπισκοπής στο Τίρνοβο και τη δημιουργία αυτοκέφαλης βουλγαρικής εκκλησίας. Απαίτησαν η έδρα να βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη και μόνο τότε οι Έλληνες κατάλαβαν ότι σκοπός τους δεν ήταν η εθνική εκκλησία αλλά η άλωση του πατριαρχείου. Αντέδρασαν αλλά στους αντιπάλους τους προστέθηκε και ο σουλτάνος που θεώρησε πως η βουλγαρική σφήνα καθιστούσε πιο ευάλωτους τους Έλληνες.

Στις 30 Μαρτίου του 1870, ένα φερμάνι ανακήρυξε αυτόνομη τη βουλγαρική εκκλησία με επικεφαλής έξαρχο και με προσωρινή έδρα την Κωνσταντινούπολη. Ένας μακρύς κατάλογος απαριθμούσε τις μητροπόλεις που θα υπάγονταν στην Εξαρχία. Και μια παράγραφος ανέφερε ότι θα προσχωρούσαν σ' αυτήν και οι μητροπόλεις των οποίων τα δύο τρίτα του πληθυσμού θα τις προτιμούσε. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο, με το «έτσι θέλω» κι ανεξάρτητα από τη βούληση του ποιμνίου, δημιουργήθηκαν στη Μακεδονία επτά υπαγόμενες στην Εξαρχία μητροπόλεις, πλάι σε ισάριθμες ελληνικές. Στις 29 Αυγούστου του 1872, η σύνοδος του πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης κήρυξε τη βουλγαρική Εξαρχία σχισματική.

Τον ίδιο καιρό, η δράση εκείνων που εργάζονταν για την εθνική αφύπνιση και χειραφέτηση των Βουλγάρων, εντεινόταν. Στη Μολδοβλαχία δρούσε βουλγαρική οργάνωση που κάποια στιγμή άρχισε να έχει επαφές με επίσημους εκπροσώπους των γύρω ηγεμονιών. Με ενέργειες που έφταναν ως την υπερβολή: Ανακαλύφθηκε η «Μεγάλη Βουλγαρία», εφευρέθηκαν αρχαίες θρακικές και ινδικές ρίζες, ενώ κάποια αρχαία θρακικά μουσικά στοιχεία, που επιζούν στην περιοχή, έγιναν η «απόδειξη» ότι οι Βούλγαροι είναι κατευθείαν απόγονοι του Ορφέα και της Ευρυδίκης! Μοχλός σ' αυτή την ιστορία υπήρξε κάποιος Στεφάν Βέρκοβιτς (1827 - 1893) που κυρίως ασχολήθηκε με την προσπάθεια να αποδειχθεί

ότι υπήρχε σλαβο(βουλγαρο)μακεδονικό έθνος εκδίδοντας στο Βελιγράδι τον πρώτο τόμο της συλλογής «Δημοτικά Τραγούδια των Βουλγαρομακεδόνων» (1860). Ο ίδιος, ως ερευνητής, «ανακάλυψε» και τύπωσε τη σε 15.693 στίχους, όσους ακριβώς έχει και η Ιλιάδα (!), «Βέδα Σλοβένα» («Σλαβική Βέδα»), η οποία «αποδεικνύει» ότι οι Βούλγαροι είναι γνήσιοι απόγονοι Ινδών και άρα των Θρακών που από τις Ινδίες ήλθαν! Είχαν προηγηθεί οι δραστηριότητες του Πέτκο Ράσκο Σλαβέικοφ (1825 - 1895), Βούλγαρου πατριώτη, που το 1852 εξέδωσε στην Πετρούπολη βουλγαρικά τραγούδια (1853). Στα 1857, μετέφερε τη δράση του στην Κωνσταντινούπολη, όπου πρωτοστάτησε στις εκκλησιαστικές διεκδικήσεις των ομοεθνών του κι εξέδωσε τη σατιρική εφημερίδα «Γκάντα», με την οποία διακωμωδούσε τον ελληνικό κλήρο.

Από τα πράγματα, στη διάρκεια της έβδομης δεκαετίας του ΙΘ' αιώνα, είχε δημιουργηθεί ένα «τουρκομολδαβοβλαχοβουλγαρικό» ανθελληνικό μπλοκ, που θα διευρυνόταν. Κι ένας ακόμα άτυπος «σερβοβουλγαρομολδοβλαχικός» ανταγωνισμός για έξοδο στο Αιγαίο. Έτσι, η Μακεδονία έμπαινε στο στόχαστρο Σέρβων, Μολδοβλάχων και Βουλγάρων, πριν καν αποκτήσουν εθνική ανεξαρτησία κι ενώ ακόμα βρισκόταν κάτω από την οθωμανική κατοχή. Με την ανεξάρτητη Ελλάδα να κοιμάται τον ύπνο του δικαίου.

Στα 1867, ο πανσλαβισμός μπήκε στην υπηρεσία του τσάρου με επίσημο τρόπο. Κι ο στρατηγός κόμης Νικόλαος Παύλοβιτς Ιγνάτιεφ (1832 - 1908) ανέλαβε να δράσει. Ο Ιγνάτιεφ βρέθηκε πρεσβευτής της χώρας του στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί, εκπόνησε το «σχέδιο Ιγνάτιεφ» που συνοψιζόταν στη φράση: «Στρέψτε τις βλέψεις της Ελλάδας στα νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη και προωθήστε τους Σλάβους στη χερσόνησο του Αίμου».

Ξεσηκώθηκαν οι απανταχού Σέρβοι αλλά στις Ρωμυλίες η επανάσταση των Βουλγάρων αργούσε να ξεσπάσει. Όμως, οι Τούρκοι έμαθαν τις εκεί κινήσεις κι έδρασαν αστραπιαία σφάζοντας και καίγοντας. Μόνο τα σώματα των άτακτων βασιβουζούκων βασάνισαν και σκότωσαν 12.000 γυνακόπαιδα προκαλώντας την παγκόσμια φρίκη. Τα πράγματα οδηγήθηκαν σε πόλεμο που κατέληξε στη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Υπογράφηκε 19 Φεβρουαρίου με το παλιό, 3 Μαρτίου του 1878 με το νέο ημερολόγιο.

Στα χαρτιά, δημιουργήθηκε η Μεγάλη Βουλγαρία! Από το πουθενά, η συνθήκη γεννούσε ένα τεράστιο κράτος υποτελές στον σουλτάνο. Περιλάμβανε την Κυρίως Βουλγαρία (Δυτική Ρωμυλία) και την Ανατολική Ρωμυλία παραμορφωμένες: Η Μεγάλη Βουλγαρία απλωνόταν ως πέρα από την Αχρίδα καταλαμβάνοντας Μοναστήρι, Σκόπια, Καστοριά, Σέρρες, Καβάλα, δηλαδή το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας (εκτός από τη Θεσσαλονίκη) κι όλη τη Βορειοανατολική Θράκη ως το Λουλέ Μπουργκάζ, στη θέση της βυζαντινής Αρκαδιούπολης. Η Κωνσταντινούπολη βρέθηκε σε βουλγαρικό κλοιό.

Στην Ελλάδα, οι διαδηλώσεις διαδέχονταν η μια την άλλη, ενώ στη Θεσσαλία το επαναστατικό κίνημα ξαναφούντωσε. Όμως, την πολλή δουλειά την έκαναν οι επιστημονικοί σύλλογοι στην ελεύθερη Ελλάδα και στην Κωνσταντινούπολη. Οι πρεσβείες και οι κυβερνήσεις των μεγάλων δυνάμεων βομβαρδίζονταν με υπομνήματα, στατιστικές αναλύσεις, ιστορικά και πληθυσμιακά στοιχεία για τη Μακεδονία και τη Θράκη. Άρθρα σε όλες τις ευρωπαϊκές εφημερίδες προσπαθούσαν να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη και να τρομάξουν τους λαούς με την απειλή του πανρωσισμού. Άλλωστε, ο θρίαμβος της Ρωσίας ήταν οδυνηρή ήττα για την Αγγλία, που ποτέ δεν έπαψε να εργάζεται για μια ακέραιη και εξευρωπαϊσμένη Οθωμανική αυτοκρατορία ως τη μόνη λύση για τη σταθερότητα στην περιοχή. Έτσι, ξαφνικά αλλά καθόλου αναπάντεχα, η Βρετανία βρέθηκε να υποστηρίζει τα δίκαια των Ελλήνων. Τα γεγονότα την ευνόησαν. Τέσσερις μήνες αργότερα, η Μεγάλη Βουλγαρία είχε συρρικνωθεί σε φυσιολογικά πλαίσια, με τη συνθήκη του Βερολίνου. Είχαν όμως ριζώσει οι διεκδικήσεις της που θα έβγαιναν στο φως τα επόμενα χρόνια.

(Έθνος, 2.3.2000) (τελευταία επεξεργασία, 26.4.2009)